

Ukraina sõjapõgenikud Eestis

Küsitlusuuring

RITA 1: Strateegilise TA tegevuse toetamine

Teemapaber nr 8: Tagasiränne

SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusauuringute keskus (RAKE)

Kristi Anniste

Lisanna Lehes

Uuringu tellis ja uuringut rahastab Eesti Teadusagentuur Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatava programmi „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine“ (RITA) tegevuse 1 „Strateegilise TA tegevuse toetamine“ kaudu.

Uuringu tegid Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE) ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Autorid: Kristi Anniste, Lisanna Lehes

Viitamine: Anniste, K., Lehes L. (2022). Ukraina sõjapõgenikud Eestis. Teemapaber nr 8: Tagasiränne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute tegemisel. Programmi kaudu rahastab SA Eesti Teadusagentuur Eesti riigi vajadustest lähtuvaid sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringuid.

Tegevuse „Strateegilise TA toetamine“ eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ja prioriteetide määramisel ning tõsta Eesti TA asutuste võimekust viia läbi riigi vajadustest lähtuvaid rakendusuuringuid. Lisaks soovitakse uuringute toetamise kaudu saada teaduspõhiseid soovitusi ja rakendada neid ühiskonna ees seisvate sotsiaal-majanduslike väljakutsete lahendamiseks.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RITA

1632

TARTU ÜLIKOO
RAKE

praxis | mõttekoda

KUS TAHAKSID OLLA KOLME AASTA PÄRAST?

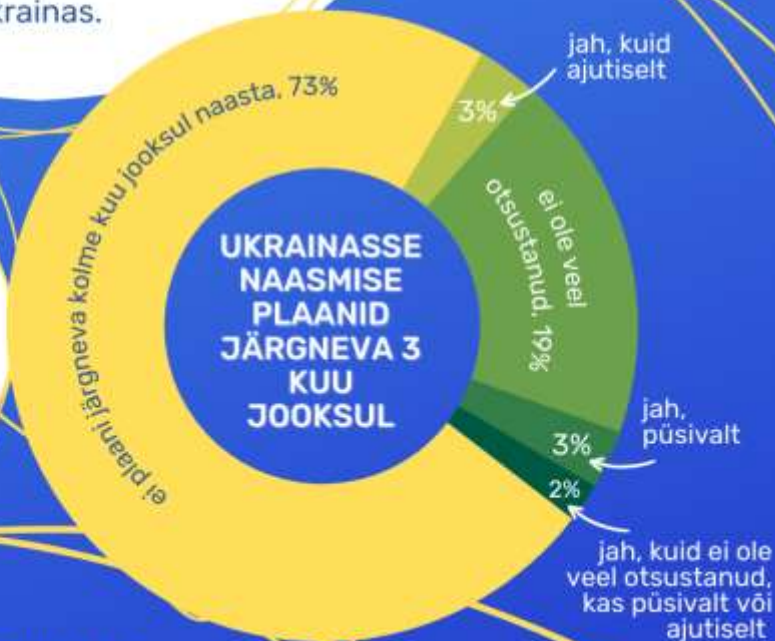
Eestis, 25%

12% vastas, et ei tea, kus nad kolme aasta pärast olla soovivad; paljud neist kahtlevad Eesti ja Ukraina vahel.

Ukrainas, 63%

Eestis näevad end kolme aasta pärast elamas sagedamini nooremad inimesed, mehed ning inimesed, kes on sotsiaalselt Eestis hästi kohanemas / kohanenud (nt omavad eestlastest sõpru, õpivad eesti keelt). Ukrainasse naasmise soovi mõjutab aga tugevasti pereliikme (abikaasa) elamine Ukrainas.

Peamised põhjused, miks sooviti püsivalt Ukrainasse naasta, on perede taasühinemine (54% püsivalt naasta plaaninutest nimetas seda ühe põhjusena) ja see, et olukord Ukrainas on muutunud ohutumaks (38%).

EESTISSE JÄÄMISE PLAANE MÕJUTAVAD TEGURID, %

olukord Ukrainas	4	4	14	78
Eestis elamisloa saamine	vähe, 12	üldse mitte, 18	mõnevõrra, 23	väga palju, 47
pere ja sugulaste elukoht	12	25	24	39
Eestis hea töökoha leidmine	15	20	30	36
laste haridusvõimalused	8	44	18	30
kohanemine Eestis	17	28	32	24
sõprade elukoht	16	53	17	14

SISSEJUHATUS

Sõjapõgenike tagasipöördumist Ukrainasse mõjutab peamiselt julgeolekuolukord Ukrainas, mis pani neid algselt kodust lahkuma, sh näiteks vaenutegevuse intensiivsus ja selle muutumine erinevates Ukraina piirkondades. Kuid sõjapõgenike edasisi kavatsusi, täpsemalt kas ja millal naasta Ukrainasse, võivad mõjutada ka mitmed muud asjaolud ja tegurid, nt õiguslik alus sihtriigis viibida, pereliikmete asukoht, majanduslik toimetulek, eluaseme tingimused sihtriigis, sihtriigi poolsete toetuste vähenemine jpm. Osa põgenikest on ka juba naasnud sõja lõppu ära ootamata Ukrainasse. Näiteks 2022. aasta septembriks oli Ukrainasse naasnud kokku enam kui 8 miljonist sõjapõgenikust juba u 4,7 mln inimest. Samal ajal uued sõjapõgenikud alles lahkuvad Ukrainast¹.

Vaatamata olukorra ebakindlusele annab analüüs võimaliku Eestisse jäämise ja Ukrainasse naasmise kohta infot selle kohta, kui palju ja millise profiiliga inimestega peaksime arvestama, kui sõda venib, kui inimestel pole enam kodu, kuhu naasta jms. See annab parema teadmise prognoosimaks sõjapõgenike vajadusi, aga ka nende panust Eestis tulevikus. Samuti annab Ukrainasse tagasirände, selle tõmbe- ja tõuketegurite ning tagasirändajate profiili uurimine olulist infot Ukrainale oma sõjapõgenike reintegreerimise poliitika kujundamiseks.

Teistes Ukraina sõjapõgenike sihtriikides on võimalikku tagasirännet juba mõnevõrra uuritud. Näiteks soovib Euroopa Pagulasameti (UNHCR) 2022. aasta maist juunini läbi viidud uuringu kohaselt ühel päeval Ukrainasse naasta 81% erinevates riikides elavatest Ukraina sõjapõgenikest², Tšehhi Vabariiki jõudnud sõjapõgenikest on 73% öelnud, et soovib Ukrainasse naasta³ ning Poolas elavatest sõjapõgenikest kaks kolmandikku ütleb, et nende viibimine Poolas on ajutine (kestab vähem kui aasta)⁴. Peamine tagasipöördumist soodustav tegur on perekondade taasühinemine ja soov oma riiki naasta⁵. Poola soovivad sagedamini jääda mehed ja nooremad inimesed, Ukrainasse naasmisele mõtleavad sagedamini naised, eriti lastega ilma kaaslase või muu täiskasvanud pereliikmeta Poolas viibivad naised. Samas, kui tuldi Poola kogu perega (sh abikaasaga), on olukord vastupidine ja soovitakse just sagedamini Poola jääda. Samuti sooviksid Poolast Ukrainasse sagedamini naasta kõrgharidusega sõjapõgenikud, kellel võib olla raske Poolas oma erialal tasuvat tööd leida ning harvem inimesed, kellel on Poolas töökoht⁶.

¹ Dudinska, G., Michou, H., Mohamed, C. (2022). *Ukrainian Homecoming: A Study of Refugee Returns from Poland*. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-homecoming-study-refugee-returns-poland-july-august-2022>

² UNHCR (2022). *Lives on hold: intentions and perspectives of refugees from Ukraine*. Regional intentions report #2. UNHCR Regional Bureau for Europe, September 2022.

³ International Organization of Migration (IOM) (2022). *Czechia — Displacement Surveys with refugees from Ukraine and TCNs, Round #03 (03 October- 30 November 2022)*. <https://dtm.iom.int/reports/czechia-displacement-surveys-refugees-ukraine-and-tcns-round-03-03-october-30-november-2022>

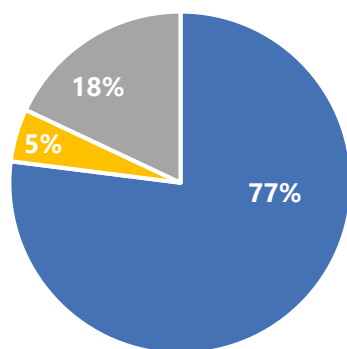
⁴ Chmielewska-Kalińska, I., Dudek, B., Strzelecki, P. (2022). *The living and economic situation of Ukrainian refugees in Poland Report of the questionnaire survey conducted by NBP Regional Branches*. Poola Keskpang, Statistika osakond. <https://www.nbp.pl/publikacje/migracyjne/ukrainian-refugees-2022.pdf>

⁵ Dudinska jt (2022).

⁶ Chmielewska-Kalińska jt (2022).

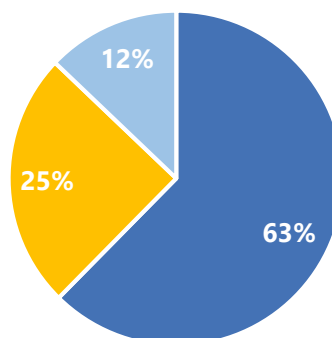
Tagasirände kavatsused: pikk plaan

Ukraina sõjapõgenikelt uuriti küsitlusuuringus, kas nad loodavad kunagi Ukrainasse naasta. **Suurem osa (77%) sõjapõgenikest ütles, et loodab kunagi Ukrainasse naasta**, 18% ei osanud sellele küsimusele vastata ning ligi 5% ei looda või soovi Ukrainasse naasta (joonis 1). See on sarnane tulemus UNHCRi uuringu tulemustega, kus erinevates riikides olnud Ukraina sõjapõgenikest lootis 2022. aasta mais/juunis, et saab kunagi Ukrainasse naasta 81%⁷. Oluline on siinkohal märkida, et antud küsimus ei sisaldanud ajalist määrdet ja ei anna seetõttu infot, kas loodetakse/soovitakse Ukrainasse minna kahe, kümne või kahekümne aasta pärast. Samuti ei öelnud need, kes ei looda kunagi Ukrainasse naasta või kes ei osanud sellele küsimusele vastata, et plaanivad tingimata just Eestisse jääda. Seetõttu küsiti uuringus ka täpsemalt, millises riigis nähakse end kolme aasta pärast. **Neljandik Ukraina sõjapõgenikest näeb end ka kolme aasta pärast Eestis, ent enamik (ligi 2/3) loodab olla kolme aasta pärast tagasi kodumaal Ukrainas** (joonis 2). Ülejäänud vastanutest (12%) valis mõne muu variandi, nt 7% ei tea, kus nad on kolme aasta pärast või pidas seda raskeks küsimuseks, 2% vastas, et see oleneb erinevatest asjaoludest (nt tahetakse olla kohtades, kus on turvaline ja kus on lapsed), 2% arvab, et elab kolme aasta pärast mõnes teises Euroopa Liidu riigis. Paar vastanut plaanib minna ka mujale kui Euroopa Liitu, täpsemalt Kanadasse ja Ameerika Ühendriikidesse.

■ Jah ■ Ei ■ Ei tea

JOONIS 1. Kas loodad ühel päeval Ukrainasse naasta? %, N=1386
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

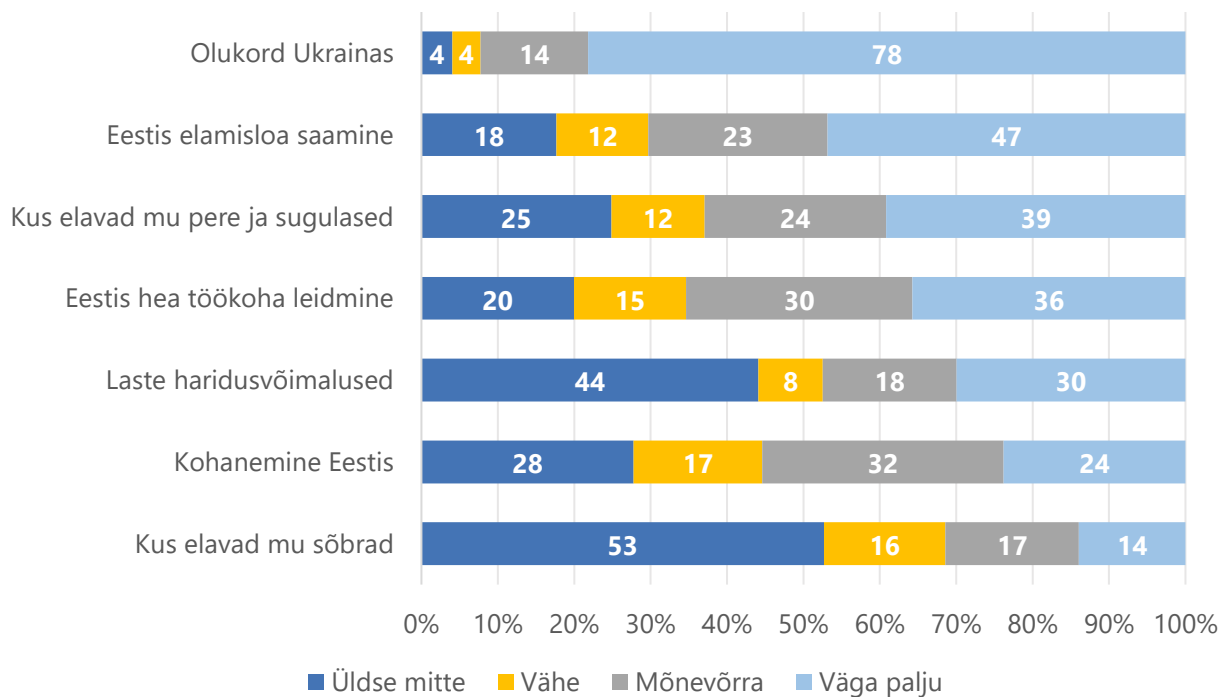
■ Ukrainas ■ Eestis ■ Muu

JOONIS 2. Kus sa tahaksid olla 3 aasta pärast? %, N=1456
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

⁷ UNHCR (2022).

Tulevikuplaane mõjutavad tegurid

Seda, millises riigis nähakse end kolme aasta pärast mõjutavad nii olukord Ukrainas, sõjapõgenike õiguslik alus Eestis viibida, aga eeldatavasti ka mitmed isiklikud tegurid nagu pere ja sõprade asukoht ning kohanemine Eestis. Seepärast uuriti küsitlusuuringus sõjapõgenikelt, mis nende jaoks on olulisemad tulevikuplaane mõjutavad tegurid. **Enim mõjutab Ukraina sõjapõgenike plaane olukord Ukrainas**, kus 78% vastajatest peab seda väga oluliseks mõjutajaks. Tulevikuplaane mõjutab ka **Eesti elamisloa saamine**, mida peab väga oluliseks 47% vastajatest. Need kaks tegurit loovadki peamise raamistiku: kas on täidetud tingimused Ukrainasse naasmiseks või on olemas võimalus enda elu Eestis püsivalt sisse seada. Olulised tulevikuplaanide mõjutajad on ka pere ja sugulaste elukoht ning hea töö leidmine Eestis, mida peab väga oluliseks vastavalt 39% ja 36% vastajatest. Vähesel määral mõjutab Ukraina sõjapõgenike tulevikuplaane laste hariduslikud võimalused ja sõprade elukoht (joonis 3).

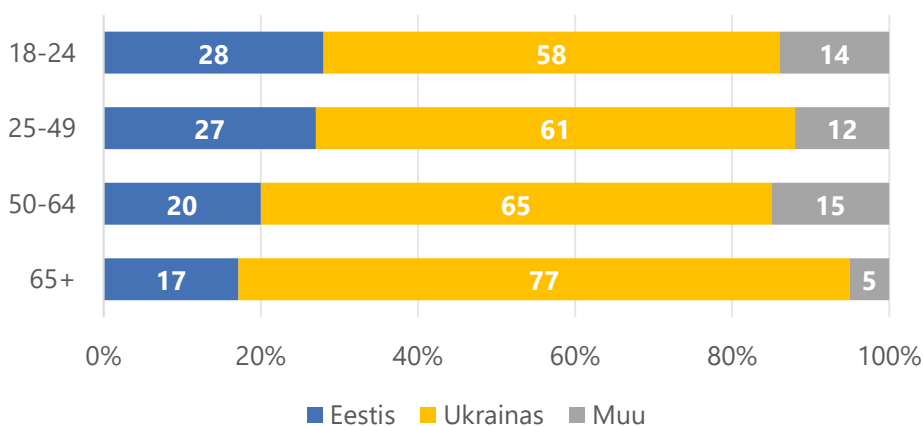
JOONIS 3. Mis sa arvad, mis mõjutaks sinu edasisi plaane Eestisse jääda?⁸ %. N=1456
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

⁸ Vastaja võis valida mitu varianti

Ukrainasse naasta ja Eestisse jääda soovijate profiil

Vaadates järgneva kolme aasta jooksul Ukrainasse tagasi pöörduda soovivaid inimesi erinevate rühmade lõikes näeme, et **naiste seas on meestest enam neid, kes soovivad olla kolme aasta pärast Ukrainas** (66% naistest vs 54% meestest) ning veidi vähem neid, kes sooviksid jääda Eestisse (24% naistest ja 28% meestest).

Vanuse lõikes selgub, et **Ukrainasse naasmise soov kasvab koos vanusega**. Nii on vanemate Ukraina sõjapõgenike seas keskmisest oluliselt rohkem neid, kes loodavad kolme aasta jooksul kodumaale naasta: üle 65-aastaste seas on nende osakaal 77%, samas kui näiteks 18–24-aastaste seas 58%. Eestisse jäämise sooviga on vastupidi: nooremate seas on rohkem neid, kes näevad end 3 aasta pärast Eestis elamas (joonis 4).

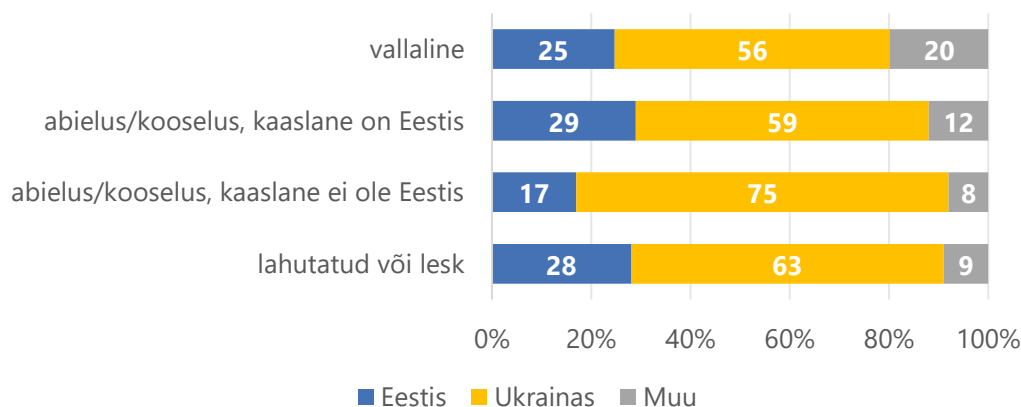

JOONIS 4. Kus sa tahaksid olla kolme aasta pärast? Vanuserühmade lõikes, %, N=1456

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Haridustaseme lõikes ei esine olulisi erinevusi nende vahel, kes näevad end kolme aasta pärast Ukrainas, Eestis või kes on valinud vastuse „muu“.

Ukrainasse naasmise ja Eestisse jäämise plaanid erinevad veidi ka pereseisu alusel. Abielus inimesed näevad end veidi sagedamini kolme aasta pärast Ukrainas kui vallalised inimesed (65% abielus vs 56% vallalised). Samas on abielus inimeste tagasirände puhul oluliseks teguriks see, kus riigis asub nende abikaasa praegu. Nimelt **abielus inimesed, kelle abikaasa viibib Eestis, näevad end oluliselt sagedamini ka kolme aasta pärast Eestis kui need, kelle abikaasa Eestis ei ela** (29% vs 17%) ning vastupidi, Ukrainas näevad end kolme aasta pärast sagedamini inimesed, kelle abikaasa Eestis ei ela (75% vs 59%) (joonis 5). Samamoodi soovivad sagedamini Eestisse jääda inimesed, kelle vanemad või teised pereliikmed on Eestis.

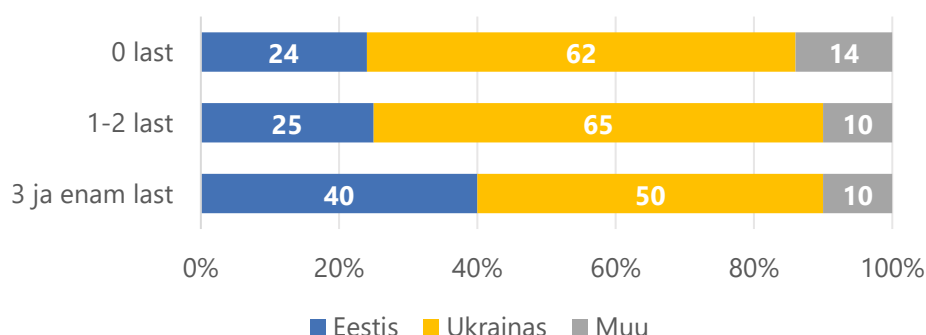

JOONIS 5. Kus sa tahaksid olla kolme aasta pärast? Vanuserühmade lõikes, %, N=1456

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kui vaadata Eestisse jääda ning Ukrainasse naasta soovijaid selle alusel, kas inimesel on lapsi, siis näeme, et olulisi erinevusi ei ole. Küll aga eristuvad 3 ja enama lapsega inimesed, kes soovivad sagedamini Eestisse jääda – 40% näeb end ka kolme aasta pärast Eestis ning 50% soovib olla tagasi Ukrainas (joonis 6). Inimestel, kellel on kolm ja enam last, on ka oluliselt sagedamini abikaasa Eestis (81%-l vs 62%-l kõigist abielus sõjapõgenikest), mis nagu ülal kirjeldatud, viitab samuti suuremale soovile Eestisse jääda. See on sarnane tulemus teiste sõjapõgenike sihtriikidega. Näiteks ka Poolas on leitud, et kui põgenik tuli koos laste või abikaasaga, siis on tal oluliselt suurem soov jääda kauemaks kui aastaks (23%) või püsivalt (17%)⁹.

Ukrainasse tagasi pöördumise plaanid erinevad ka veidi nende vahel, kelle laps või lapsed käivad ja ei käi Eestis koolis. Sõjapõgenikud, kelle kooliealine laps või lapsed sügisel eesti kooli ei läinud, näevad end sagedamini kolme aasta pärast Ukrainas (76%) kui need, kelle laps või lapsed läksid Eestis kooli (59%). Ning vastupidi, Eesti koolis käivate lastega sõjapõgenikud näevad end kolme aasta pärast sagedamini Eestis (31%) kui need, kelle laps Eesti koolis ei käi (13%). Eestis ei mindud kooli, kuna peamiselt laps(ed) jätkavad kas kaugõpet või on koduõppel. Lasteaiaeaalaste laste vanemad, kelle lapsel või lastel ei ole lasteaia kohta näevad end kolme aasta pärast keskmisest veidi sagedamini Ukrainas (68% vs keskmine 63%).

JOONIS 6. Kus sa tahaksid olla kolme aasta pärast? Laste arvu järgi, %, N=1456

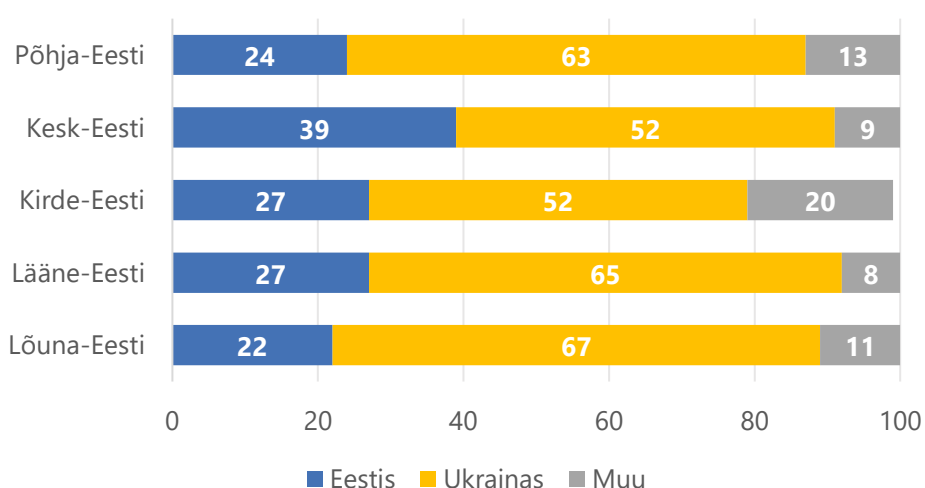
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

⁹ Chmielewska-Kalińska jt (2022).

Ukrainasse tagasi pöördumise soovi võib mõjutada ka see, kui hästi on inimene Eestis kohanenud – kas on leidnud endale töö, kas on Eestis sõpru või tuttavaid ning kas oskab või õpib eesti keelt. Hõivestaatusel soovivad keskmisest sagedamini Ukrainasse tagasi pöörduda mitteaktiivsed ning Eestisse jääda veidi sagedamini siin endale töö leidnud inimesed. Nii näeb 75% mitteaktiivsetest end kolme aasta pärast Ukrainas (keskmine 64%) ning 30% endale Eestis töö leidnutest end kolme aasta pärast Eestis (keskmine 26%). Lisaks tööalaselt Eestis paremini lõimunud inimestele **soovivad siia keskmisest enam jääda ka need, kes on sotsiaalselt paremini lõimunud**. Näiteks nendest, kes suhtlevad igapäevaselt oma eestlastest sõpradega, näeb end kolme aasta pärast Eestis 37%, samas kui need, kellel Eestis sõpru pole ja kes eestlastega peaaegu üldse ei suhtle, näeb end kolme aasta pärast Eestis 16%. Ka eesti keele kursustel käijate seas on rohkem neid, kes näevad end kolme aasta pärast Eestis (35%) kui nende seas, kes keelekursustel ei käi (22%).

Enam kui pooled (58%) sõjapõgenikest elavad Põhja-Eestis. Elukoha piirkonna lõikes torkab silma, et keskmisest enam näevad end kolme aasta pärast Eestis sõjapõgenikud, kes elavad Kesk-Eestis. Ukrainas näevad end kolme aasta pärast harvemini Kesk- ja Kirde-Eestis elavad sõjapõgenikud. Kirde-Eestis on ka suhteliselt rohkem inimesi, kes on valinud vastusevariandi „muu“ ehk on oma tuleviku osas ebakindlamad (joonis 7).

JOONIS 7. Kus sa tahaksid olla kolme aasta pärast? Piirkondade lõikes, %. N=1456
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ukrainasse naasmise soovi võib mõjutada ka see, kas on alles kodu/linn, kuhu tagasi minna või mil määral sõjategevus inimese kodupiirkonda mõjutab. Küsitlusuuringus ei küsitud sõjapõgenikelt, kas nende kodumaja ja/või kodulinn oli küsitluse hetkeks sõjast puutumata. Küll aga võimaldas küsitlusuuring analüüsida põgenike võimalikku tagasirände soovi Ukraina päritolupiirkondade ohtlikkuse lõikes. Selgub, et päriolupiirkondade lõikes olulisi erinevusi ei ilmnenud – Eestis ja Ukrainas nägid end kolme aasta pärast elamas samas osakaalus inimesed, kes olid pärit väga ohtlikest (aktiivse sõjategevusega või okupeeritud), ohtlikest (rindejoonega piirnevatest, sagedaste õhurünnakutega), kui vähem ohtlikest (ülejäänud Ukraina) piirkondadest.

Toodud andmed sõjapõgenikest, kes näevad end järgneva kolme aasta jooksul Ukrainas või Eestis, ei arvesta võimalike tunnuste koosmõjudega. Seetõttu kasutati multinomiaalset logistilist regressiooni, et näha, millised tunnused mõjutavad sõjapõgenike hinnangut sellest, kas nad on kolme aasta pärast Eestis, Ukrainas või ei osata sellele küsimusele vastata. Sõltuval muutujal on

kolm kategooriat: „näeb end kolme aasta pärast Ukrainas“, „näeb end kolme aasta pärast Eestis“ ning „ei oska öelda“. Tunnuse „ei oska öelda“ eristamiseks tunnusest „muu“ kasutati avatud vastusena antud vastuseid, mis väljendasid kahtlust (nt „ei tea“, „sõltub asjaoludest“, „ei oska veel öelda“). Sõltuva muutuja võrdlusgrupina kasutati „näeb end kolme aasta pärast Ukrainas“. Tunnuste kirjeldav statistika on toodud lisa 1.

Regressioonimudeli tulemused (TABEL 1) näitavad, et inimeste erinevaid taustatunnuseid arvesse võttes **mõjutavad sõjapõgeniku hinnangut selle kohta, et kolme aasta pärast viibitakse pigem Eestis kui Ukrainas inimese sugu, vanus, pereseis ja mõnevõrra ka piirkond, kus elatakse**. Nii on meestel võrreldes naistega ning noorematel inimestel suuremad šansid näha end kolme aasta pärast pigem Eestis kui Ukrainas. Pereseisult eristuvad teistest rühmadest abielus/kooselus inimesed, kelle kaaslane elab Ukrainas – nendel on teistest sõjapõgenikest oluliselt suuremad šansid näha end kolme aasta pärast Ukrainas kui Eestis. Teisi taustategureid arvesse võttes eristuvad ka Kirde-Eestis elavad sõjapõgenikud, kus elavatel sõjapõgenikel on võrreldes Põhja-Eestiga (kus elab enamik sõjapõgenikke) veidi suuremad šansid näha end kolme aasta pärast elamas Eestis. Lisaks taustateguritele mängivad olulist rolli selles, millises riigis end kolme aasta pärast nähakse ka inimese kohanemine Eestis. Nii on inimestel, kes suhtlevad sagedamini oma eestlastest sõpradega ning kes käivad eesti keele kursustel oluliselt suuremad šansid näha end kolme aasta pärast elamas Eestis kui Ukrainas. Samas tööalane lõimumine ehk hõivestaatus olulist rolli ei mängi.

N-ö kahtlejate ehk inimeste, kes kas ei osanud arvata, millises riigis nad end kolme aasta pärast näeksid, kuigi palju tunnuseid ei eristunud. Samas oli see grupp ka teistest väiksem, mistõttu statistiliselt olulised tunnused ei pruukinud eristuda. Küll aga on mudelist näha, et võrreldes nendega, kes näevad end kolme aasta pärast elavat Ukrainas, on kahtlejateks suuremate šanssidega mehed, kas vallalised inimesed või kelle kaaslane elab Eestis ning Kirde-Eestis elavad inimesed.

TABEL 1. Kus soovite olla 3 aasta pärast? Multinomiaalse logistilise regressiooni riskisuhted. Sõltuva muutuja võrdlusgrupp on „Soovin 3 aasta pärast olla Ukrainas“.

	Sooviksin 3 aasta pärast olla Eestis	Ei oska öelda
Taustatunnused		
Vanus	0,98*	0,99
Mees	1,52*	1,79*
Haridustase (võrdlusgrupp: kuni keskharidus)		
kutseharidus	0,80	0,85
kõrgharidus	0,68	0,87
Eestis viibimise aeg	1,03	1,09
Elukoht Eestis (võrdlusgrupp: Põhja-Eesti)		
Kesk-Eesti	1,48	0,75
Kirde-Eesti	1,73*	2,24*
Lääne-Eesti	0,98	0,74
Lõuna-Eesti	1,07	1,12
Pereseis ja lapsed		
Pereseis (võrdlusgrupp: vallaline)		
abielus/kooselus, kaaslane Eestis	1,17	0,83
abielus/kooselus, kaaslane ei ole Eestis	0,56**	0,40*
lahutatud või lesk	1,49	0,63
Laste arv (võrdlusgrupp: 0, ei ole lapsi)		
1-2 last	0,87	0,83
3-4 last	1,31	1,31
Kohanemine Eestis		
Hõivestaatus (võrdlusgrupp: mitteaktiivne)		
töötab	1,02	1,37
töötu	0,78	1,67
Suhtluse sagedus Eesti sõpradega (võrdlusgrupp: ei ole sõpru/ei suhtle)		
harvem kui 1x nädalas	2,05**	1,05
iga nädal, kuid mitte iga päev	1,62**	1,23
iga päev	2,11***	1,35
Käib keelekursustel	2,21***	1,92**
Vabaliige	0,39*	0,08***

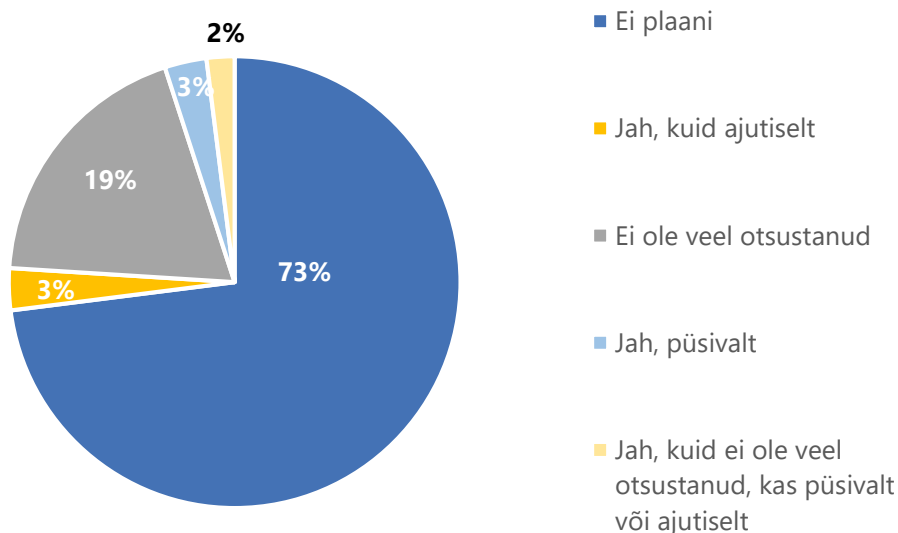
*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kavatsused järgneva kolme kuu jooksul

Sõjapõgenikelt küsiti 2022. aasta novembris, millised on nende edasised kavatsused järgneva kolme kuu jooksul, sh kas plaaniti minna (ajutiselt või püsivalt) Ukrainasse. Ilmselt kuna sõda veel käib, oldi selles küsimuses võrdlemisi ebalevad. **Enamik sõjapõgenikke (73%) ei plaaninud lähikuudel Ukrainasse minna** ning 19% ei olnud veel otsustanud. 3% plaanis küll Ukrainasse

minna, kuid ajutiselt ning 3% plaanis järgneva 3 kuu jooksul püsivalt või kuni olukord võimaldab Ukrainasse naasta (joonis 8). Uuriti ka, kas plaanitakse järgneva kolme kuu jooksul kolida mõnda teise riiki, mis ei ole Ukraina ning seda plaanis 1% sõjapõgenikest (ehk 9 vastajat). Riikidest, kuhu edasi kavatseti minna nimetati kolmel korral Kanadat, kahel korral Suurbritanniat, korra ka Ameerikat, Poolat, Portugali ja Prantsusmaad.

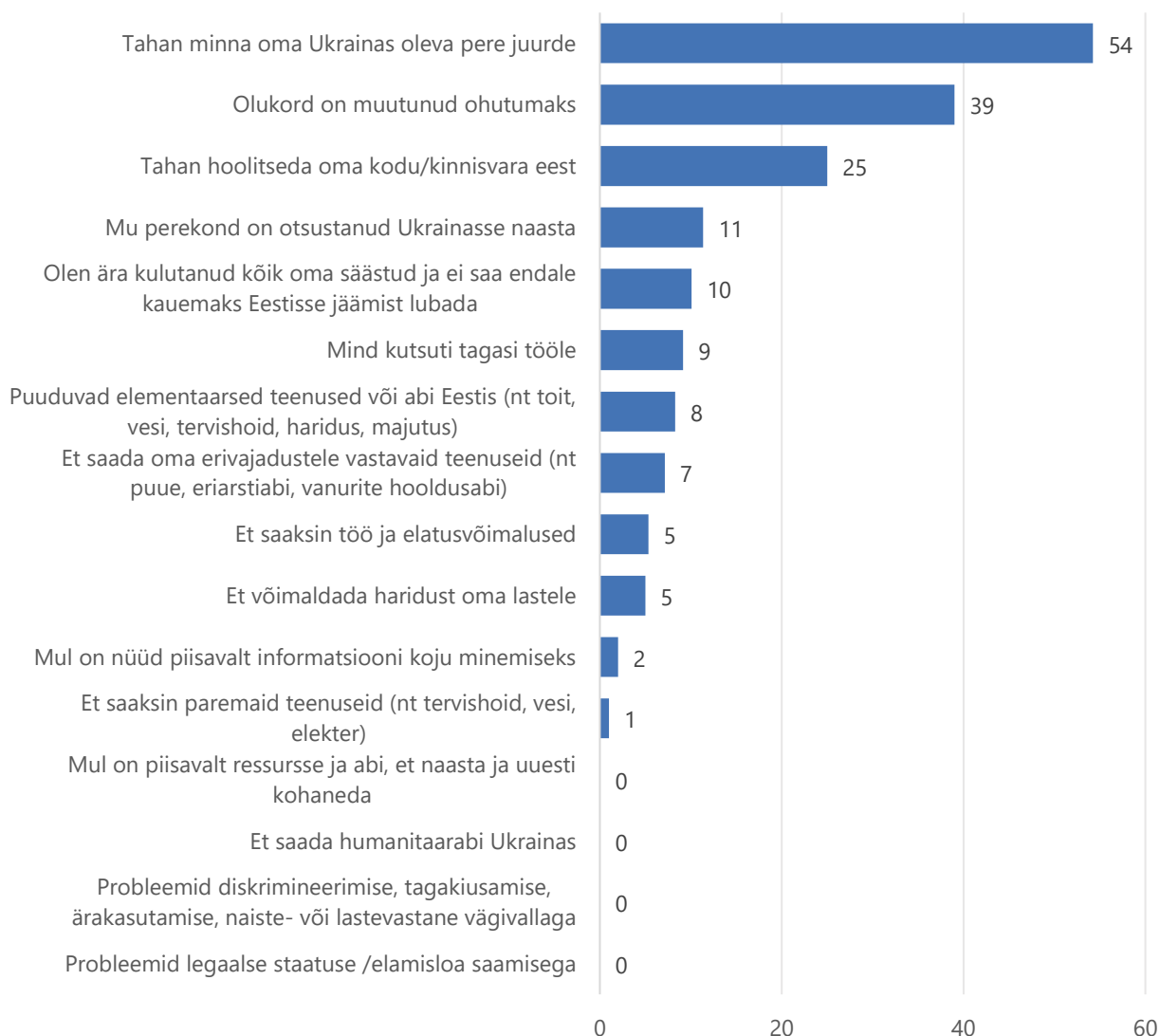
JOONIS 8. Kas plaanid järgneva 3 kuu jooksul Ukrainasse naasta? %, N=1443

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kuna püsivalt Ukrainasse naasta soovijate grupp on väike (N=34), tuleb nende täpsemal analüüsimisel arvestada, et usalduspiirid erinevuste vahel on suured. **Peamised põhjused, miks soovitakse püsivalt Ukrainasse naasta on perede taasühinemine** (54% püsivalt naasta plaaninutest nimetas seda ühe põhjusena) ja see, et **olukord on muutunud ohutumaks** (38%). Veerand püsivalt Ukrainasse naasta soovijatest soovib kanda hoolt oma Ukrainasse jäänud kinnisvara või kodu eest. Kümnendik tõi välja põhjusena ka asjaolu, et perekond soovib Ukrainasse naasta (11%), et on kulutanud ära kõik säästud ja ei saa endale Eestisse jäämist lubada (10%) või et Ukraina töödandja kutsus tagasi tööle (9%). Vähemal määral toodi välja teenuste ja abi (nt toit, vesi, tervishoid, haridus, majutus) puudumist Eestis (8% pidas oluliseks põhjuseks) või et Ukrainas loodetakse saada oma erivajadusele (nt puue, eriarstiabi, vanurite hooldus) vajalikke teenuseid (7%). Harvem toodi põhjustena välja ka lootust saada Ukrainas töö ja elatusvõimalused (5%), pakkuda Ukrainas lastele haridust (5%), et nüüd on naasmiseks piisavalt informatsiooni olukorrast (2%) ja et Ukrainas on paremad elementaarsed teenused (nt tervishoid, vesi, elekter) (1%). Ükski Ukrainasse naasta soovinud sõjapõgenikest ei toonud naasmise põhjusena välja, et tal on nüüd piisavalt ressursse naasmiseks, et soovib saada humanitaarabi Ukrainas või et oleksid probleemid diskrimineerimise, tagakiusamise, ärakasutamise või naiste- ja laste-vastase vägivallega või legaalse staatuse / elamisloa saamisega Eestis. Siinkohal tuleb märkida, et Ukrainasse järgneva kolme kuu jooksul naasta plaanivate grupi väiksuse tõttu (34 inimest) ei saa väita, et sellised kogemused Ukraina sõjapõgenikel Eestis puuduksid (joonis 9).

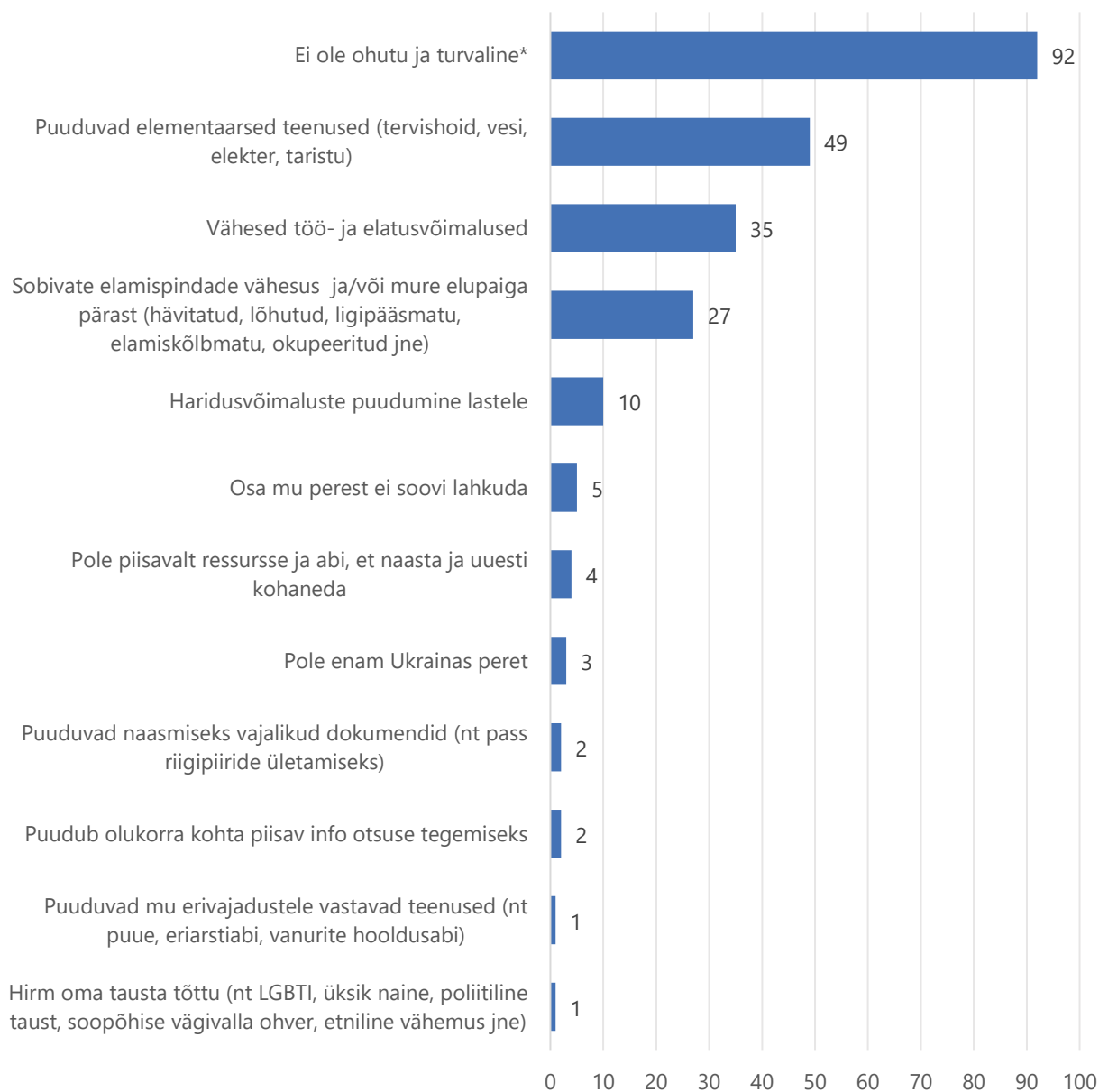
Püsivalt Ukrainasse naasta soovivatest inimestest enamik (60%) soovib lahkuda koos kõikide oma leibkonnaliikmetega ning 11% neist moodustabki üksi kogu leibkonna. Ligi neljandikul (26%) jääb

keegi praegusest leibkonnast Eestisse. **Valdav enamus (86%) püsivalt tagasi Ukrainasse minna plaaninud inimestest kavatses naasta samasse piirkonda, kus ta elas enne sõja algust.**

JOONIS 9. Miks plaanid püsivalt Ukrainasse naasta? Vali 3 kõige paremini sobivat põhjust, %, N=34
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Sõjapõgenikud, kes ei plaaninud lähema kolme kuu jooksul püsivalt Ukrainasse naasta, ei soovinud seda teha peamiselt seetõttu, et **Ukrainas ei ole veel ohutu ja turvaline** – seda pidas oluliseks põhjuseks 92% nendest, kes ei plaaninud järgneva kolme kuu jooksul Ukrainasse püsivalt naasta. Umbes pooled (49%) tõid olulise põhjusena **välja elementaarsete teenuste (tervishoid, vesi, elekter, taristu) puudumise**, kolmandik (35%) vähesed töö- ja elatusvõimalused ning neljandik (27%) sobivate elamispiindade vähesuse või elamispinna puudumise (kuna on hävitatud, lõhutud, ligipääsmatus, elamiskõlbmatu, okupeeritud vms.). Kümnendik tõi põhjusena välja haridusvõimaluste puudumise lastele. Harvem mainiti põhjuseid, et osa perest ei soovi Eestist lahkuda (5%), et pole piisavalt ressursse ja abi Ukrainas uuesti kohanemiseks, et pole enam Ukrainas peret, et puuduvad naasmiseks vajalikud dokumendid või olukorra kohta piisav info, et Ukrainas ei saada oma erivajadustele vajalikke teenuseid ja et on hirm naasta oma tausta tõttu (LGBTI kuuluvus, üksik naine, poliitiline taust, soopõhise vägivalda ohver, etniline vähemus jms) (joonis 10).

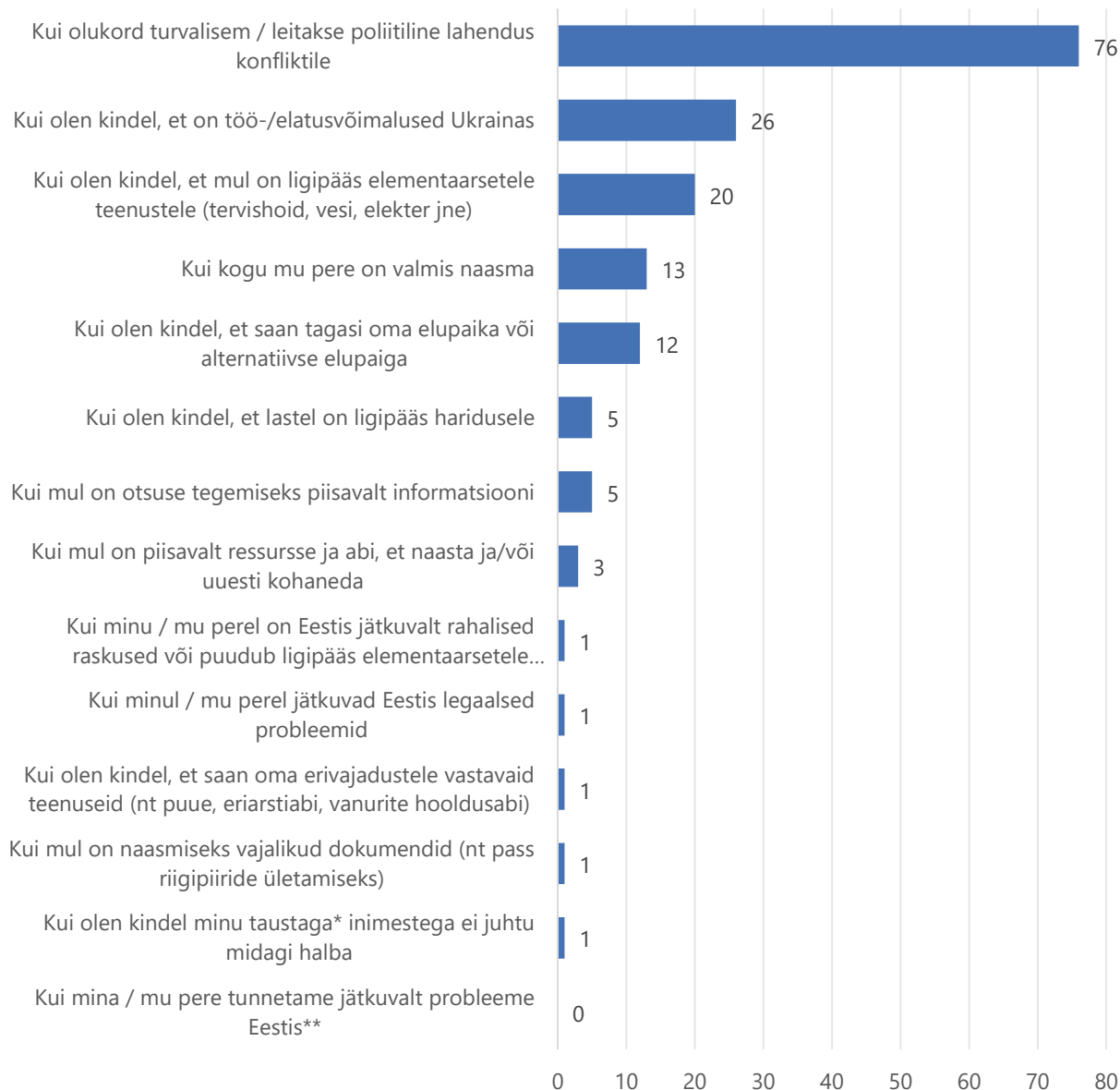

JOONIS 10. Mis on 3 peamist põhjust, miks sa ei plaani järgneva 3 kuu jooksul püsivalt Ukrainasse naasta? %, N=1095

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Märkused: *võimalikud pommirünnakud ja relvastatud vägivald / korra puudumine / jätkuv konflikt / hirm konflikti jätkumise ees

Sõjapõgenikelt, kes ei olnud veel otsustanud, kas minna järgneva kolme kuu jooksul Ukrainasse või mitte, uuriti, mis aitaks neil otsustada Ukrainasse naasmise osas. Valdav enamik leidis, et Ukrainasse minemise kasuks aitaks otsustada see, kui olukord Ukrainas oleks turvalisem või kui leitaks poliitiline lahendus konfliktile. Kõik muud põhjused olid oluliselt vähemtähtsamad. Oluliseks peeti ka toimetulekut ja teenuste olemasolu. Neljandiku (26%) arvates aitaks neil otsustada, kui oleksid töö- ja elatusvõimalused Ukrainas ning viiendik (20%) leidis, et peaks olem ligipääs elementaarsetele teenustele nagu tervishoid, vesi, elekter jne. Toodi välja ka, et otsust Ukrainasse naasta mõjutaks see, kui kogu pere oleks valmis naasma (13%) või kui ollakse kindel, et saab tagasi oma elupaika või mõne muu elupaiga Ukrainas (12%). Harvem märgitud tegureid vt joonis 11.

JOONIS 11. Mis on 3 peamist tegurit, mis aitaksid sul otsustada Ukrainasse naasmise osas? (Sõjapõgenikud, kes ei oska öelda, kas plaanivad naasta järgneva 3 kuu jooksul) %, N=289

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Märkused: * nt LGBTI, üksikud naised, naistevastase vägivalla ohvrid, poliitilised veendumused jne;

** nt diskrimineerimine, tagakiusamine, ärakasutamine, naiste- või laste-vastane vägivald

Kokkuvõte

Kuni sõjategevuse lõppemiseni on julgeoluukord erinevates Ukraina piirkondades ettearvamatult, mistõttu valdaval osal Eestisse jõudnud sõjapõgenikel on keeruline hinnata oma lühi- ja pikaajalisi plaane seoses võimaliku Ukrainasse naasmisega. Seda enam, et valdav **enamik (98%) sõjapõgenikest peab olukorda Ukrainas oluliseks oma tulevikuplaane mõjutavaks teguriks. Siiski loodab 77% sõjapõgenikest ühel päeval Ukrainasse naasta.** Ukrainasse naasmist võib aga lisaks sõjategevuse lõpule mõjutada mitmed muud asjaolud, nt kas on enam alles kodu, kuhu

minna, millises riigis asuvad pereliikmed, kuidas ollakse end sisse seadnud sihtriikides, milline on õiguslik alus sihtriigis viibida jne. Seetõttu küsiti Eestis viibivatelt sõjapõgenikelt ka seda, millises riigis näevad nad end elamas kolme aasta pärast. Selgus, et **ligi kaks kolmandikku (63%) näeb end kolme aasta pärast elamas Ukrainas ning neljandik (25%) Eestis**. Eestis näevad end kolme aasta pärast elamas sagedamini nooremad inimesed, mehed ning inimesed, kes on sotsiaalselt Eestis hästi kohanemas/kohanenud. Ukrainasse naasmise soovi mõjutab aga tugevasti pereliikme (abikaasa) elamine Ukrainas. Need tulemused on sarnased Poolas elavate Ukraina sõjapõgenike tagasirände kavatsuste uuringutele. Samas ei eristu võimalike tagasirände sooviga inimesed haridustasemetel lõikes, mis on erinev Poola sõjapõgenikest, kellest soovivad Ukrainasse naasta pigem kõrgharidusega inimesed.

Küsitlusuuringus uuriti ka sõjapõgenike plaanide kohta lähitulevikus. **Vaid imeväike (3%) osa Eestis elavatest ajutise kaitse saanud täiskasvanud sõjapõgenikest plaanis küsitluse toimumise ajal naasta järgneva kolme kuu jooksul püsivalt Ukrainasse**. Enamik neist tõi põhjuseks, et soovitakse minna oma Ukrainasse jäänud pereliikme juurde ning palju toodi välja ka seda, et Ukraina on muutunud ohutumaks. Peamise põhjusena, miks ei soovitud lähima kolme kuu jooksul Ukrainasse naasta märgiti seda, et Ukrainas ei ole veel ohutu ega turvaline, aga sageli ka seda, et puudusid elementaarsed teenused nagu tervishoid, elekter, vesi ja/või taristu.

VIIDATUD ALLIKAD

Chmielewska-Kalińska, I., Dudek B., Strzelecki. P. (2022) *The living and economic situation of Ukrainian refugees in Poland*. Report of the questionnaire survey conducted by NBP Regional Branches. Poola Keskpank, Statistika osakond.

<https://www.nbp.pl/publikacje/migracyjne/ukrainian-refugees-2022.pdf>

Dudinska, G., Michou, H., Mohamed, C. (2022). *Ukrainian Homecoming: A Study of Refugee Returns from Poland*. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-homecoming-study-refugee-returns-poland-july-august-2022>

International Organization of Migration (IOM) (2022). *Czechia — Displacement Surveys with refugees from Ukraine and TCNs, Round #03* (03 October- 30 November 2022). <https://dtm.iom.int/reports/czechia-displacement-surveys-refugees-ukraine-and-tcns-round-03-03-october-30-november-2022>

UNHCR (2022). *Lives on hold: intentions and perspectives of refugees from Ukraine*. Regional intentions report #2. UNHCR Regional Bureau for Europe, September 2022.

LISA 1. Multinomiaalse logistilise regressioonimudeli tunnuste kirjeldav statistika (N=1348)

	%	Keskmine
Kus tahad olla 3 aasta pärast?		
Eestis	25,7	
Ukrainas	64,2	
ei oska öelda	10,1	
Taustatunnused		
Vanus 18-89)		38
Mees	25,9	
Haridustase		
kuni keskharidus	14	
kutseharidus	35,1	
kõrgharidus	51	
Eestis viibimise aeg (kuud)		6,1
Elukoht Eestis		
Põhja-Eesti	58,4	
Kesk-Eesti	6,6	
Kirde-Eesti	6,4	
Lääne-Eesti	9,8	
Lõuna-Eesti	18,8	
Pereseis ja lapsed		
Pereseis		
vallaline	20,6	
abielus/kooselus, kaaslane Eestis	37	
abielus/kooselus, kaaslane ei ole Eestis	21,4	
lahutatud või lesk	21,1	
Laste arv		
0, ei ole lapsi	51,5	
1-2 last	44,2	
3-4 last	4,3	
Kohanemine Eestis		
Hõivestaatus		
mitteaktiivne	17	
töötab	55,1	
töötu	27,9	
Suhtluse sagedus Eesti sõpradega		
ei ole sõpru/ei suhtle	35,1	
harvem kui 1x nädalas	11,4	
iga nädal, kuid mitte iga päev	36,7	
iga päev	16,8	
Käib keelekursusel	28,2	

